

JIM LACEY

ΜΑΡΑΘΩΝΑΣ

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΜΑΧΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: THE FIRST CLASH
Από τις Εκδόσεις Bantam Books, Νέα Υόρκη 2011
ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Μαραθώνας – Η μάχη των μαχών**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Jim Lacey
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Παναγιώτα Γκουμέα
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Φώτης Τερζάκης
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Βίκυ Αυδή
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Άγγελος Ελεύθερος & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Κωνσταντίνα Παναγιώτου & ΣΙΑ Ο.Ε.

© James Lacey, 2011

This translation published by arrangement with Bantam Books, an imprint of The Random House Publishing Group, a division of Random House, Inc.

© Χαρτών: Jeffrey L. Ward

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2012

Πρώτη έκδοση: Απρίλιος 2012

ISBN 978-960-496-023-1

Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοΐου 121

144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1

106 79 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head office: 121, Tatoiu Str.

144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 1, Mavromichali Str.

106 79 Athens, Greece

Tel.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

JIM LACEY

ΜΑΡΑΘΩΝΑΣ

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΜΑΧΩΝ

Μετάφραση:
Παναγιώτα Γκουμέα

Πρόλογος στην ελληνική έκδοση:
Αναστάσης Βιστωνίτης

Αφιερωμένο στον Άλι και τον Τζέιμς

*Τα βουνά το μεγάλο Μαραθώνα θωράνε
κ' η αθάνατη βλέπει τα πελάγη κοιλάδα.
Εδώ πέρα μονάχος συλλογιόμουν πως να' ναι
θα μπορούσε και πάλε μια ελεύτερη Ελλάδα!
Γιατί πώς να κοιτάζω το Περσάνικο μνήμα,
Και να λέγω πως είμαι της σκλαβιάς κ' εγώ θύμα!*

ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ
«Τα Νησιά της Ελλάδας»*

* Η μετάφραση είναι του Αργύρη Εφταλιώτη. (Σ.τ.Μ.)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος στην ελληνική έκδοση	13
Dramatis Personae	19
Εισαγωγή	25
Χάρτες	34
Πρόλογος: Η στιγμή της Μάχης	39

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ ΜΙΑ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΣΦΥΡΗΛΑΤΗΜΕΝΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

1. Η γέννηση μιας αυτοκρατορίας	45
2. Με το βλέμμα στραμμένο προς τη Δύση	59
3. Η εδραίωση της αυτοκρατορίας	67
4. Η άνοδος του Δαρείου	75
5. Στην πυρά	89
6. Η δύναμη της Περσίας	99

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

7. Η άνοδος της Αθήνας	111
8. Ένα κράτος φτιαγμένο για πόλεμο	129
9. Σπάρτη εναντίον Αθήνας	141

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ

10. Η Περσία επιστρέφει στον πόλεμο	167
11. Η Ιωνική Επανάσταση	175
12. Η Σπάρτη σώζει την Αθήνα	195

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΕΙΔΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

13. Δαβίδ εναντίον Γολιάθ	209
14. Ο Περσικός πόλεμος	217
15. Ο οπλιτικός πόλεμος	227
16. Ο δυτικός τρόπος πολέμου	233

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ
Η ΜΑΧΗ

17. Οι Πέρσες στο Αιγαίο	243
18. Η πεδιάδα του Μαραθώνα	249
19. Η παραμονή της μάχης	263
20. Η μάχη	267
21. Οι μεγάλες αντιπαραθέσεις	281
Συμπέρασμα	295
Σημειώσεις	299
Ευρετήριο	345
Ευχαριστίες	353

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΟΥΤΕ ΓΗ ΟΥΤΕ ΥΔΩΡ

Η σημασία της Μάχης του Μαραθώνα

Αισχύλον Ευφορίωνος Αθηναῖον τόδε κεύθει
μνήμα καταφθίμενον πυροφόροιο Γέλας·
ἀλκὴν δ' εὐδόκιμον Μαραθῶνιον ἄλσος ἄν εἴποι
καὶ βαθυχαιτῆεις Μῆδος ἐπιστάμενος.

Αυτό το μνήμα σκεπάζει τον Αισχύλο, το γιο του Ευφορίωνα, Αθηναίο, που πέθανε στη σιτοφόρα Γέλα· Για την ευδόκιμη ανδρεία του μπορεί να μιλήσει το άλσος του Μαραθώνα
Κι ο Πέρσης με την πυκνή χαίτη που τη γνώρισε καλά.

(Επιτάφιο επίγραμμα του Αισχύλου)

Οταν ο Μέγας Βασιλέας των Περσών Δαρείος Α΄ έστειλε την άνοιξη του 490 π.Χ. απεσταλμένους στην Αθήνα και τη Σπάρτη να ζητήσουν από τους κατοίκους τους «γην και ύδωρ» ως αποδείξεις υποταγής, δεν θα το φανταζόταν ενδεχομένως πως οι δύο αυτές ισχυρότερες ελληνικές πόλεις –ασήμαντες ωστόσο σε δύναμη συγκριτικά με

την περσική αυτοκρατορία– θα τολμούσαν όχι μόνο να μην υπακούσουν αλλά και να εκτελέσουν τους απεσταλμένους του. Οι μεν Σπαρτιάτες να τους ρίξουν σε ένα πηγάδι όπου «θα εύρισκαν όση γην και ύδωρ επιθυμούσαν» οι δε Αθηναίοι να τους περάσουν από λεπίδι παραβιάζοντας την αρχή ότι οι απεσταλμένοι είναι ιερά πρόσωπα.

Οι Έλληνες λοιπόν έπρεπε να τιμωρηθούν. Πρώτα οι Αθηναίοι και κατόπιν οι Σπαρτιάτες. Όχι τόσο γιατί τόλμησαν να εκτελέσουν τους απεσταλμένους του Δαρείου όσο γιατί είχαν αναμειχθεί –οι Αθηναίοι πρωτίστως– στην εξέγερση των Ιωνικών πόλεων μερικά χρόνια νωρίτερα και ταυτοχρόνως επειδή ο ελλαδικός χώρος αποτελούσε μέρος του σχεδίου για την επέκταση προς δυμάς της Περσικής Αυτοκρατορίας, της μεγαλύτερης που είχε ως τότε γνωρίσει ο κόσμος, η οποία κάλυπτε μια τεράστια γεωγραφική έκταση από την Ινδία ως τις ακτές της Μικράς Ασίας. Κι ας σημειωθεί ότι, όπως πολύ σωστά τονίζει ο Τζιμ Λέισι σ' αυτό το εξαιρετο βιβλίο του για τη Μάχη του Μαραθώνα, η Περσική Αυτοκρατορία δημιουργήθηκε μέσω συνεχών πολέμων και κατακτήσεων κατορθώνοντας κάτι πρωτοφανές για τα τότε δεδομένα: όχι μόνο να υποτάξει αλλά και να ενσωματώσει μέσω του συστήματος των σατραπειών εκατό διαφορετικούς λαούς.

Αυτά είναι τα συμπεράσματα στα οποία έχουν καταλήξει οι σύγχρονοι ιστορικοί όσον αφορά τα αίτια των περσικών πολέμων. Η συμπλήρωση όμως 2.500 χρόνων από τη μάχη του Μαραθώνα δίνει την αφορμή και για επιπλέον προβληματισμούς. Τι θα συνέβαινε αν στη μάχη δεν νικούσαν οι Αθηναίοι αλλά οι Πέρσες; Το πρώτο συμπέρασμα είναι πως Αθηναϊκή Δημοκρατία δεν θα υπήρχε εφεξής. Κατά συνέπεια, μας είναι δύσκολο να φανταστούμε ποια θα ήταν η μελλοντική εξέλιξη των πολιτειακών συστημάτων στον δυτικό κόσμο. Αν μάλιστα εξετάσει κανείς τα δεδομένα σε συγκριτικό πλαίσιο (λ.χ. ποιες ήταν οι εξελίξεις στην Ασία) καταλήγει στο δεύτερο συμπέρασμα, επακόλουθο του πρώτου: πως η μορφή των πολιτευμάτων στη Δύση, ο πολιτισμός, η κουλτούρα της, οι μορφές αναγνώρισης της πραγματικότητας, η κοινωνική συμπεριφορά και ο κόσμος της επιστήμης και των τεχνών θα είχαν ακολουθήσει άλλους δρόμους. Ο γεωπολιτικός, οικονομικός και πολιτειακός χάρτης, η ανθρωπότητα στο σύνολό της θα έπαιρναν εντελώς διαφορετική μορφή γιατί άλλα θα ήταν τα δεδομένα που θα καθόριζαν τις ιστορικές εξελίξεις.

Η νίκη των Αθηναίων αποκτά μεγαλύτερη σημασία, αν σκεφτούμε πως η αθηναϊκή δημοκρατία το 490 π.Χ. δεν είχε ακόμη διαμορφωθεί όπως τη γνωρίζουμε σήμερα, ότι βρισκόταν στις απαρχές της. Πέραν του ότι στον Μαραθώνα συγκρούονταν δύο άνισες δυνάμεις: οι δέκα χιλιάδες Αθηναίοι οπλίτες εναντίον ενός στρατού τρεις φορές μεγαλύτερου, στον οποίο κανείς δεν τολμούσε να αντισταθεί ή όταν αντιστεκόταν γνώριζε τη συντριβή και στη συνέχεια τον εξανδραποδισμό, τη δήμευση και την υποδούλωση, είχαμε στο συμβολικό επίπεδο τη σύγκρουση ανάμεσα στον ολοκληρωτισμό και τη δημοκρατία, ή τη δημοκρατία εναντίον της αυτοκρατορίας. Μεταφορικά μιλώντας, επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι στον Μαραθώνα οι Αθηναίοι οπλίτες και οι στρατηγοί τους, ο Καλλίμαχος και ο Μιλτιάδης, «υπέγραψαν» με τη νίκη τους την ιδρυτική πράξη της Αθηναϊκής Δημοκρατίας.

Δεν είναι λοιπόν τυχαίο που ο Τζιμ Λέισι στο βιβλίο του θεωρεί τη μάχη αυτή «θαύμα». Πρώτον γιατί η νίκη εναντίον ενός αντιπάλου που διαθέτει συντριπτικά υπέρτερες δυνάμεις αποτελεί καθαυτή γεγονός σπάνιο και δεύτερον γιατί από το «θαύμα» αυτό προέκυψε ένας κόσμος που μπορεί να μην ήταν ο καλύτερος, ήταν όμως σαφώς ανώτερος, όπως κι αν το εξετάσει κανείς, από εκείνον που θα προέκυπτε αν νικούσαν οι Πέρσες.

Σε μια εποχή όπου οι νέας κοπής αναθεωρητικοί ιστορικοί επιχειρούν να ξαναγράψουν –ή καλύτερα να ερμηνεύσουν κατά το δοκούν– την Ιστορία αλλάζοντας την οπτική γωνία κι αμφισβητώντας την αρχή ότι το παρελθόν εξηγεί το παρόν και όχι το αντίστροφο, ένα βιβλίο σαν κι αυτό έρχεται να μας θυμίσει πως δεν είναι η επίδραση της ιστορικής μνήμης σε διαφορετικές κατηγορίες ανθρώπων που ορίζει την ποιότητα των αναλύσεων αλλά οι αξίες που προκύπτουν μέσα από την ερμηνεία των γεγονότων, δηλαδή η σημασία τους για το παρόν και το μέλλον.

Έτσι λοιπόν θα πρέπει να θεωρούμε σημαντικό που ένας ιστορικός, ειδικός σε στρατιωτικά θέματα, προερχόμενος μάλιστα από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού, μας θυμίζει το αυτονόητο. Τίποτε δυστυχώς δεν είναι αυτονόητο την σημερινή ημέρα. Όλα θα πρέπει να τονίζονται συνεχώς σε μια εποχή διάλυσης και σχετικισμού όπου κινδυνεύουν να σπάσουν οι άξονες που ορίζουν το πεδίο αξιών στο οποίο συγκροτούνται οι πολιτισμοί και οι κοινωνίες.

Γιατί νίκησαν οι Αθηναίοι στον Μαραθώνα όταν ο συσχετισμός δυνάμεων ήταν συντριπτικά εναντίον τους; Η νίκη δεν ήταν τυχαία. Όχι μόνο επειδή είχαν καλύτερη στρατηγική, τακτική ή σχέδιο για τη μάχη αλλά –και κυρίως– διότι η στρατιωτική εκπαίδευσή τους βασιζόταν σε τελειώς διαφορετικές αρχές. Οι επαγγελματίες, ας πούμε, στρατιώτες δεν ήταν οι Αθηναίοι αλλά οι Πέρσες, που είχαν πίσω τους μεγαλύτερη εμπειρία μαχών, αφού αποτελούσαν τμήμα του στρατού μιας επεκτατικής αυτοκρατορίας που συνεχώς διεξήγε πολέμους. Οι Αθηναίοι οπλίτες όμως ήταν πρωτίστως πολίτες. Και η εκπαίδευσή τους βασιζόταν στην αρχή «νους υγιής εν σώματι υγιεί», γι' αυτό και το γυμνασμά του σώματος ήταν ομόλογο της πνευματικής καλλιέργειας.

Ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος γνωρίζει για ποιο λόγο πολεμά και τι σημαίνει η κάθε μάχη για τον ίδιο, για τον τόπο του και για το σύστημα αξιών στο οποίο συμμετέχει με τη θέλησή του. Σημαίνει με άλλα λόγια υπεράσπιση πρωτίστως ενός τρόπου ζωής. Για τούτο και ο πολίτης-οπλίτης, όντας γυμνασμένος άριστα, εμφανίζεται στη μάχη με υπέρτερες σωματικές δυνάμεις από τον αντίπαλο, αφού διαθέτει ισχυρότερο σώμα και πνεύμα. (Το δεύτερο έχει και μιαν άλλη παράμετρο στη στρατιωτική γλώσσα: επιδρά αποφασιστικά στο ηθικό τόσο του στρατεύματος όσο και του γενικού πληθυσμού.) Διαθέτοντας εξαιρετικά γυμνασμένα σώματα οι Αθηναίοι οπλίτες ήταν ικανοί με τις βαριές τους πανοπλίες όχι απλώς να κινούνται γρήγορα και όλοι μαζί, ως συμπαγής δύναμη, σιδερόφραχτοι ο ένας δίπλα στον άλλο, αλλά και τον γρήγορο βηματισμό τους να τον επιταχύνουν με τέτοιο ρυθμό ώστε σύντομα να τρέχουν, με αποτέλεσμα οι τοξότες των Περσών να μην προλαβαίνουν να στοχεύσουν σωστά και τα βέλη τους να πέφτουν πίσω από το στόχο. Επί του προκειμένου η περιγραφή της Μάχης του Μαραθώνα από τον Λέισι είναι εξαιρετική. Χωρίς να καταφεύγει στη φαντασία και συνθέτοντας μόνο τα στοιχεία που προκύπτουν από τις αρχαίες πηγές την ξαναζωντανεύει και μας την παρουσιάζει με όλη της τη δύναμη, τον ηρωισμό και την αγριότητά της.

Πέραν όμως αυτών, στο πεδίο της σημασίας μπορεί κανείς διαβάζοντας αυτό το ελκυστικό βιβλίο να προβεί σε ορισμένα συμπεράσματα. Η Μάχη του Μαραθώνα στη συνείδηση των νεότερων ιστορικών έχει πολύ μικρότερη θέση από τη Ναυμαχία της Σαλαμίνας και τη Μάχη των Πλαταιών. Πολλοί μάλιστα, όπως μας θυμίζει ο Λέισι, υποστηρίζουν πως ανεξαρτήτως της έκβασης της οι μεγάλες φυσιο-

γνωμίες στην επιστήμη, τη λογοτεχνία και τη φιλοσοφία του χρυσοῦ αἰῶνα της αθηναϊκῆς δημοκρατίας θα εμφανίζονταν οὕτως ἢ ἄλλως.

Ο συγγραφέας ωστόσο διαφωνεῖ – και δικαίως. Οι σημαντικὲς προσωπικότητες, οι φυσιογνωμίες του πνεύματος και της επιστήμης, εμφανίζονται στο ιστορικό προσκήνιο ὅταν ο περιγυρὸς το ευνοεῖ, που σημαίνει ὅτι ἡ δημιουργία συνιστᾶ αναπόσπαστο τμήμα και επιπλέον συνέπεια της δημοκρατίας, αφού ἡ τελευταία εδράζεται στην ελευθερία της σκέψης και της ἔκφρασης, ἡ οποία επιτρέπει στον καθένα να παίρνει θέση ἀπέναντι στα μεγάλα ερωτήματα για τον ἄνθρωπο, τον κόσμο και το σύμπαν και να προτείνει τις δικές του ἀπαντήσεις.

Σε καθεστὼς ανατολίτικου δεσποτισμοῦ (αὐτὸ ἦταν ἡ Περσικὴ Αυτοκρατορία) εἶναι τουλάχιστον ἀμφίβολο ἀν προσωπικότητες σαν τον Πλάτωνα, τον Ἀριστοτέλη, τον Αἰσχύλο, τον Σοφοκλή και τον Εὐριπίδη θα εἶχαν την ευκαιρία ἢ θα εὕρισκαν χώρο να ἐκφραστούν.

Ἀν νικούσαν οι Πέρσες, το πιθανότερο εἶναι οι ἐλληνικὲς πόλεις να μῆδίζαν στη συνέχεια – πλην της Σπάρτης, που ἀναπόφευκτα θα ἀπομονωνόταν ἀπὸ την υπόλοιπη Ελλάδα. Ο ἐλλαδικὸς χώρος θα μετατρεπόταν σε μιαν ἀκόμη σατραπεία μέσω της οποίας ἡ Περσικὴ Αυτοκρατορία θα ἤλεγχε τη Μεσόγειο. Τον ἀποφασιστικὸ ρόλο για να μὴ συμβεῖ αὐτὸ το τελευταίον ἔπαιξε βέβαια ἡ ναυμαχία της Σαλαμίνας, ποιος μας βεβαιώνει ὅμως ὅτι οι Ἕλληνες θα νικούσαν στη Σαλαμίνα ἀν δέκα χρόνια νωρίτερα εἶχαν ἠττηθεῖ στον Μαραθῶνα κι επιπλέον ὅτι θα ἀποφάσιζαν να πολεμήσουν; Για να μὴ πούμε ὅτι δεν θα εἶχαν καν τη δυνατότητα να ἀντιμετωπίσουν τον περσικὸ στόλο ἀν ὅλη ἡ Στερεὰ Ελλάδα και τα δύο τρίτα της Πελοποννήσου θα βρίσκονταν στην κατοχὴ των Περσῶν. Το πιθανότερο εἶναι ὅτι μετὰ τον Μαραθῶνα οι Πέρσες, ἀν εἶχαν νικήσει, θα ἐπετύγγαναν τον ἀντικειμενικὸ τους στόχο και θα καταλάμβαναν ὅλη την Ελλάδα. Ἀργά ἢ γρήγορα ἀκόμη και τη Σπάρτη.

Οι Ἕλληνες ὅμως της εποχῆς –και κατὰ κύριο λόγο οι Αθηναῖοι– εἶχαν διαφορετικὴ γνώμη ὅσον ἀφορᾶ τη σημασία της μάχης του Μαραθῶνα ἀπὸ αὐτὴν που διαμόρφωσαν οι νεότεροι ιστορικοὶ στην πλειονότητά τους. Τη θεωροῦσαν μέγιστο γεγονός. Ἦταν ἡ πρώτη φορά που συγκρούονταν με τους Πέρσες και το ὅτι τους νίκησαν γέννησε και στρέωσε μέσα τους την πίστη πως ο Μῆδος δεν ἦταν ὅσο ισχυρὸς παρουσιαζόταν και πως ο δικὸς τους κόσμος και ο τρόπος της ζωῆς τους ἀποδεικνυόταν καλύτερος. Ὅτι δηλαδὴ το πολιτι-

κό περιεχόμενό του προσδιοριζόταν από εμφανή γνωρίσματα ανωτερότητας που επιβάλλονταν στο ανώτερο επίπεδο της ισχύος: στο πεδίο της μάχης.

Η Μάχη του Μαραθώνα ήταν μάχη επιβίωσης της Αθήνας. Είχε όμως και πολιτισμικές διαστάσεις που σηματοδότησαν το μέλλον του κόσμου. Για ποια πολιτιστικά επιτεύγματα λ.χ. θα μιλούσαμε σήμερα, αν δεν υπήρχε η γενιά των μαραθωνομάχων; Και πώς θα δημιουργούσαν οι Έλληνες του χρυσού αιώνα όσα γέννησαν τον διεθνή θαυμασμό, αν είχαν εκπέσει στην κατάσταση του δούλου; Η απάντηση είναι απλή: τα επιτεύγματα αυτά απλούστατα δεν θα τα είχαμε. Ο Λείσιο ωστόσο προχωρεί εδώ ένα βήμα περισσότερο και συμπεραίνει ότι απλούστατα δυτικός πολιτισμός δεν θα υπήρχε.

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΒΙΣΤΩΝΙΤΗΣ

DRAMATIS PERSONAE

Άμασης – Αιγύπτιος φαραώ που κατέλαβε το θρόνο με τη βία και τον κράτησε για 44 χρόνια. Αφιέρωσε αρκετά από τα τελευταία χρόνια της ζωής του στις προετοιμασίες της απόκρουσης μιας αναμενόμενης περσικής επίθεσης στην Αίγυπτο. Πέθανε λίγο πριν από την κρίσιμη Μάχη του Πηλουσίου, στην οποία ο αιγυπτιακός στρατός ηττήθηκε από τον Καμβύση Β΄.

Αρισταγόρας – Τύραννος της Μιλήτου. Λέγεται ότι ευθύνεται για την έναρξη της Ιωνικής Επανάστασης. Μετά την έναρξη της επανάστασης, ταξίδεψε στην Ελλάδα για να αποσπάσει την υποστήριξη της Σπάρτης. Αφού απέτυχε σε αυτό του το εγχείρημα, κατάφερε να αποσπάσει την περιορισμένη υποστήριξη της Αθήνας. Η μικρή δύναμη που έστειλε η Αθήνα στην Ιωνία κατόρθωσε να πυρπολήσει την πόλη των Σάρδεων προτού επιστρέψει στην πατρίδα. Η δίψα των Περσών να εκδικηθούν για την πυρπόληση των Σάρδεων ήταν ο πρωταρχικός λόγος της περσικής εισβολής στην Ελλάδα το 490 π.Χ. και της Μάχης του Μαραθώνα.

Αριστείδης – Ένας από τους δέκα Αθηναίους στρατηγούς στον Μαραθώνα και αρχηγός της Αντιοχίδας φυλής. Αρκετά χρόνια μετά τη Μάχη του Μαραθώνα έχασε μια πολιτική μάχη με αντίπαλο τον Θεμιστοκλή και εξορίστηκε από την Αθήνα. Ωστόσο, κλήθηκε να επιστρέψει για να βοηθήσει την Αθήνα να αποκρούσει την εισβολή του Ξέρξη το 480 π.Χ. και τέθηκε επικεφαλής του αθηναϊκού στρατού στην κρίσιμη Μάχη των Πλαταιών.

Άρπαγος – Μήδος στρατηγός που πρόδωσε το βασιλιά του, τον

Αστυάγη, και πέρασε με μεγάλο μέρος του μηδικού στρατού στο πλευρό του Κύρου. Η στήριξη του Άρπαγου προς τον Κύρο χάρισε στον Κύρο την απόλυτη εξουσία. Αργότερα, ο Άρπαγος έγινε ο πιο έμπιστος στρατηγός του Κύρου και εξανάγκασε τις ελληνικές πόλεις της Ιωνίας να υποταχθούν στον περσικό ζυγό.

Αρταφέρνης – Πέρσης σατράπης της Λυδίας και της Ιωνίας στη διάρκεια της Ιωνικής Επανάστασης.

Αστυάγης – Βασιλιάς των Μήδων. Εκθρονίστηκε από τον Κύρο και τους Πέρσες συμμάχους του. Στη συνέχεια, ο Κύρος διεκδίκησε το θρόνο του και χρησιμοποίησε τα συμμαχικά στρατεύματα των Περσών και των Μήδων για να χτίσει τη μεγαλύτερη αυτοκρατορία που είχε δει ποτέ ο αρχαίος κόσμος.

Γωβρούας – Βαβυλώνιος στρατηγός που συμμάχησε με τον Κύρο, θέτοντας στη διάθεσή του μεγάλο μέρος του βαβυλωνιακού στρατού το 541 π.Χ. Βοήθησε τον Κύρο κατά την κατάκτηση της Βαβυλωνίας, αφού κατέλαβε τη Βαβυλώνα και την κράτησε μέχρι να φτάσει ο Κύρος.

Δαρείος – Πέρσης ευγενής, ο οποίος μαζί με άλλους 7 νεαρούς ευγενείς προσπάθησαν να καταλάβουν τον περσικό θρόνο μετά το θάνατο του Καμβύση Β'. Μετά από ένα χρόνο εμφυλίου πολέμου, ο Δαρείος τελικά σταθεροποίησε τη θέση του στην εξουσία. Αποδείχτηκε πρώτης τάξεως διαχειριστής και ήταν υπεύθυνος για τη δημιουργία της υποδομής και των θεσμών της αυτοκρατορίας, στοιχεία που της επέτρεψαν να μείνει ζωντανή για 200 χρόνια. Με εντολή του Δαρείου έφτασε στην Αθήνα ο περσικός στρατός για να την καταστρέψει το 490 π.Χ.

Δάτης – Πέρσης διοικητής στη Μάχη του Μαραθώνα.

Δημάρατος – Σπαρτιάτης που βασίλεψε μαζί με τον Κλεομένη. Μετά από μια τεταμένη σχέση, ο Κλεομένης δρομολόγησε την απομάκρυνση του Δημάρατου. Αργότερα κατέφυγε στην περσική αυλή και έγινε σύμβουλος του Ξέρξη κατά την περσική εισβολή του 480 π.Χ.

Θεμιστοκλής – Ένας από τους 10 Αθηναίους στρατηγούς στον Μαραθώνα. Στη διάρκεια της μάχης διοίκησε τη Λεοντίδα φυλή. Το 480 π.Χ., ήταν ο πιο ισχυρός πολιτικός στην Ελλάδα και ήρωας της κρίσιμης ναυμαχίας της Σαλαμίνας.

Ιππίας – Γιος του Πεισίστρατου. Ανέλαβε το ρόλο του τυράννου μετά το θάνατο του πατέρα του. Αν και ήταν ικανός, δεν ήταν τόσο επιδέξιος όσο ο Πεισίστρατος στο να διαχειριστεί τις πολλαπλές απειλές που αντιμετώπιζε η Αθήνα. Εκθρονίστηκε από τον Κλεισθένη και πήγε να ζήσει στην Περσική Αυτοκρατορία. Έφτασε στον Μαραθώνα μαζί με τον περσικό στρατό, ελπίζοντας να ανακτήσει τη θέση του ως τυράννου της Αθήνας αν νικούσαν οι Πέρσες.

Ιστιαίος – Τύραννος μιας ελληνικής πόλης της Περσικής Αυτοκρατορίας. Ήταν με τους Πέρσες κατά την εισβολή τους στη Θράκη και λέγεται ότι προστάτεψε τη γέφυρα που διέσχισε τον Δούναβη, επιτρέποντας έτσι στον Δαρείο να γλιτώσει από την πανωλεθρία στη Σκυθία. Ήταν ένας Έλληνας ηγέτης που έπαιξε σημαντικό ρόλο στα μετέπειτα στάδια της Ιωνικής Επανάστασης.

Ισαγόρας – Εναντιώθηκε στον Κλεισθένη και κατέλαβε την εξουσία με τη στήριξη του Σπαρτιάτη βασιλιά Κλεομένη. Όταν η Εκκλησία του Δήμου αντέδρασε στα σχέδιά του για εξουσία, οι Σπαρτιάτες απέσυραν τη στήριξή τους και ο Ισαγόρας εξορίστηκε από την Αθήνα.

Καλλίμαχος – Αθηναίος πολέμαρχος (διοικητής) στη Μάχη του Μαραθώνα. Σκοτώθηκε κατά την κορύφωση της μάχης.

Καμβύσης Β΄ – Γιος και διάδοχος του Κύρου. Μετά τη νίκη του στη Μάχη του Πηλουσίου το 525 π.Χ., θέλησε να κατακτήσει την Αίγυπτο. Πέθανε από αδιευκρίνιστα αίτια το 522 π.Χ., ενώ επέστρεψε στο κέντρο της αυτοκρατορίας του για να καταπνίξει μια εξέγερση.

Κίμων – Γιος του Μιλτιάδη και ήρωας του Β΄ Περσικού Πολέμου εναντίον του Ξέρξη. Ήταν πολιτικά ισχυρός την εποχή που ο Ηρόδοτος παρουσιάζει την ιστορία του στην Αθήνα.

Κλεισθένης – Γιος του Μεγακλή, λαμπρός πολιτικός και ορκισμένος εχθρός του Ιππία. Ήταν η κινητήριος δύναμη στην εδραίωση και την άμυνα της Αθηναϊκής Δημοκρατίας.

Κλεομένης – Σπαρτιάτης βασιλιάς τα 20 χρόνια που οδήγησαν στον Μαραθώνα. Αυτός ο αξιόλογος Σπαρτιάτης άσκησε επιρροή στην Αθήνα, αποδεκάτισε το στρατό των Αργείων και ταπεινώσε την Αίγινα. Οι μεγαλειώδεις πράξεις του Κλεομένη λίγα χρόνια πριν από την περσική εισβολή, κατέστησαν δυνατή τη νίκη των Ελλήνων στον Μαραθώνα.

Κροίσος – Βασιλιάς της Λυδίας (560-546 π.Χ.) μέχρι την ήττα του από τον Κύρο έξω από τις Σάρδεις. Η ήττα του σήμανε την κατάρρευση της αυτοκρατορίας των Λυδών και την ενσωμάτωσή της στην αναπτυσσόμενη Περσική Αυτοκρατορία.

Κύλων – Αθηναίος ολυμπιονίκης, ο οποίος με την υποστήριξη της πόλης των Μεγάρων επιχείρησε να ανακηρυχτεί τύραννος της Αθήνας. Απέτυχε, όμως, και παρόλο που κατάφερε να ξεφύγει, οι περισσότεροι από τους ακολούθους του σφαγιαστήκαν αμέσως μετά την παράδοσή τους. Αρχηγός των δραστών ήταν ένα μέλος του γένους των Αλκμεωνιδών. Το μίσημα από αυτή του την πράξη (Κυλώνειον Άγος) βάραινε την πόλη για περισσότερο από έναν αιώνα και πάντοτε επηρέαζε τα πολιτικά πράγματα στην Αθήνα.

Κύρος – Ξεκίνησε ως ο ασήμαντος βασιλιάς ενός μικρού περσικού βασιλείου, του Ανσάν, και ηγήθηκε μιας επιτυχημένης εξέγερσης κατά των Μήδων. Προτού πεθάνει, είχε υποτάξει την αυτοκρατορία της Λυδίας και της Βαβυλωνίας, και τις είχε ενσωματώσει στην Περσική Αυτοκρατορία. Ο Κύρος είχε δημιουργήσει τη μεγαλύτερη αυτοκρατορία που είχε δει ο αρχαίος κόσμος μέχρι τη στιγμή της εμφάνισης του Μεγάλου Αλεξάνδρου, πάνω από δύο αιώνες αργότερα. Ο Κύρος βασίλευσε από το 559 π.Χ. μέχρι το 530 π.Χ.

Μαρδόνιος – Πέρσης στρατηγός με καίριο ρόλο στην καταστολή της Ιωνικής Επανάστασης. Παραγκωνίστηκε από τον Δαρείο μετά από μια αποτυχημένη εκστρατεία στη Βόρεια Ελλάδα, αλλά πήρε

μέρος στην εισβολή του 480 π.Χ. ως ανώτατος στρατιωτικός διοικητής στο πλευρό του Ξέρξη.

Μεγάβαζος – Πέρσης στρατηγός υπό τις διαταγές του Δαρείου. Αφού απέτυχε να κατακτήσει τη Σκυθία, έμεινε πίσω για να ολοκληρώσει την κατάκτηση της Θράκης. Οι αμφιβολίες που έτρεφε για την αφοσίωση του Ιστιαίου, οδήγησαν τον τελευταίο στα Σούσα, όπου θα μπορούσε να τον ελέγχει καλύτερα.

Μεγακλής – Αρχικά σύμμαχος του Πεισίστρατου και αργότερα ορκισμένος εχθρός του. Δεν πρέπει να τον συγχέουμε με τον παλιότερο Μεγακλή που σκότωσε τον Κύλωνα (έναν ολυμπιονίκη που προσπάθησε να γίνει τύραννος της Αθήνας), αφού πρώτα του υποσχέθηκε ότι δεν θα τον πειράξει.

Μιλτιάδης ο πρεσβύτερος – Ο πρώτος τύραννος της Θρακικής Χερσονήσου, ο οποίος εστάλη εκεί από τον Πεισίστρατο για να προστατέψει την πρόσβαση της Αθήνας στα σιτηρά. Στενός σύμμαχος του Κροίσου και θείος ενός ήρωα του Μαραθώνα, του Μιλτιάδη του νεότερου.

Μιλτιάδης – Ανιψιός του Μιλτιάδη του πρεσβύτερου. Διετέλεσε τύραννος της Θρακικής Χερσονήσου, αλλά επέστρεψε στην Αθήνα μετά την Ιωνική Επανάσταση. Ένας από τους ηγέτες του αθηναϊκού στρατού στον Μαραθώνα.

Ναβονίδης – Βασιλιάς της Βαβυλώνας από το 556 π.Χ. ως το 539 π.Χ. Ηττήθηκε στη μάχη από τον Κύρο, ο οποίος γρήγορα προσάρτησε τη Βαβυλώνα στην αναπτυσσόμενη αυτοκρατορία του. Ο Ναβονίδης είχε προηγουμένως χάσει την υποστήριξη του ισχυρού ιερατικού κάστρου και το μεγαλύτερο μέρος του λαού του επειδή αρνήθηκε να τιμήσει δεόντως τους πατροπαράδοτους θεούς της Βαβυλώνας.

Ξέρξης – Διάδοχος του Δαρείου στο θρόνο της Περσίας. Επιχειρήθηκε μια δεύτερης, αποτυχημένης εισβολής στην Ελλάδα, 10 χρόνια μετά τη Μάχη του Μαραθώνα (480 π.Χ.).

Πεισίστρατος – Ο πρώτος τύραννος της Αθήνας. Παρακολούθησε την εξέλιξη της Αθήνας σε εμπορική και πολιτική δύναμη.

Σμέρδης – Γιος του Κύρου και αδερφός του Καμβύση. Πιθανότατα δολοφονήθηκε με εντολή του Καμβύση λίγο πριν από την περσική εισβολή στην Αίγυπτο ή αμέσως μετά. Όταν ο Καμβύσης και ο περσικός στρατός βρίσκονταν στην Αίγυπτο, ένας ψεύτικος Σμέρδης εμφανίστηκε στην αυτοκρατορία και διεκδίκησε το θρόνο. Αυτό οδήγησε σε εμφύλιο πόλεμο, από τον οποίο –μετά από πολλές αιματηρές συγκρούσεις– αναδείχθηκε νικητής και νέος βασιλιάς της Περσικής Αυτοκρατορίας ο Δαρείος.

Σόλων – Ο σπουδαιότερος νομοθέτης της Αθήνας. Είναι ο δημιουργός της βασικής δομής διακυβέρνησης και του βασικού νομοθετικού συστήματος της Αθήνας. Σημαντικός ήταν ο ρόλος του στη συνέχιση της μάχης της Αθήνας με τα Μέγαρα, μέχρι την κατάληψη της Σαλαμίνας. Αν και υπήρχαν σκαμπανεβάσματα, αυτό το γεγονός σηματοδότησε την εκπληκτική ανάπτυξη της Αθήνας.

Φάνης – Έλληνας μισθοφόρος στρατηγός στην υπηρεσία των Αιγυπτίων. Άλλαξε στρατόπεδο πριν από την περσική εισβολή στην Αίγυπτο το 523 π.Χ. Έπαιξε στρατηγικό ρόλο στην επιτυχία της περσικής εισβολής και έγινε ένας από τους πιο έμπιστους στρατηγούς του Καμβύση Β΄.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τις απαρχές του, περισσότερα από 2.500 χρόνια πριν, ο Δυτικός πολιτισμός αντιμετώπισε πολλές απειλές, αλλά ποτέ δεν κινδύνεψε πιο πολύ από τότε που ο ισχυρός στρατός της Περσίας επιχείρησε να τον συντρίψει στα πρώτα του βήματα. Τον τελευταίο καιρό, παρατηρείται στη Δύση μια τάση υποβάθμισης της απειλής που αντιπροσώπευε η Περσία. Εξάλλου, στη φαντασία του κόσμου, η αρχαία Ανατολή, και κυρίως η Περσική Αυτοκρατορία, δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα πλήθος θηλυπρεπών πολεμιστών χωρίς πολεμικές δεξιότητες.¹ Αυτό απέχει πολύ όμως από την αλήθεια. Στην πραγματικότητα, οι μεγάλες αυτοκρατορίες της Ανατολής χτίστηκαν και διατηρήθηκαν χάρη στον πόλεμο. Καθεμία με τη σειρά της στάθηκε στο ύψος της μόνο για όσο καιρό ο στρατός της αποδείχθηκε ο πιο ικανός, ο πιο άγριος και ανηλεής στην ευρύτερη περιοχή του. Όταν εμφανιζόταν ένας εχθρός που είχε τη δύναμη να ανατρέψει τη στρατιωτική δύναμη των ηγετικών λαών, τότε ο ηττημένος κατακρημνιζόταν από το βάθρο του και ένας νέος λαός και μια νέα αυτοκρατορία ανέβαινε στην κορυφή. Τον 6ο αιώνα π.Χ., μέσω αυτής ακριβώς της διαδικασίας, γεννήθηκε η Περσική Αυτοκρατορία του σπουδαίου κατακτητή Κύρου. Για ένα χρονικό διάστημα αρκετών δεκαετιών, με αφετηρία το 559 π.Χ., ο περσικός στρατός του Κύρου σάρωνε τα πάντα στο πέρασμά του, δημιουργώντας μian αυτοκρατορία που εκτεινόταν από τη Βόρεια Ινδία ως την Αίγυπτο. Για τα επόμενα 200 χρόνια, τα περσικά όπλα βασίλευσαν σε μια περιοχή αντίστοιχη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας όταν βρισκόταν στο απόγειό της και το μόνο που τη σταμάτησε ήταν τα διαδοχικά σφυροκοπήματα από το στρατό του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Στη διάρκεια αυτών των 200 ετών, η Περσία βίωσε μόνο δύο

μεγάλες ήπτες. Η πρώτη ήταν από τους Σκύθες νομάδες στις αχανείς στέπες της Νότιας Ασίας. Συγκεκριμένα, οι περσικές δυνάμεις προέλασαν εναντίον εχθρών που δεν κατείχαν πόλεις ή χειροπιαστό πλούτο που να απαιτεί υπεράσπιση, αλλά είχαν στη διάθεσή τους μιαν αχανή ενδοχώρα για να κρυφτούν. Σε αυτό το άγονο τοπίο, το οποίο είχε ρημάξει ακόμη περισσότερο εξαιτίας εχθρών που έκαιγαν τα πάντα στο πέρασμά τους, ο περσικός στρατός κάλυπτε ατελείωτα χιλιόμετρα, αναζητώντας έναν άπιαστο εχθρό που δεν δεχόταν να αναμετρηθεί μαζί του σε μάχη.

Αποτυχημένοι και εξουθενωμένοι, οι Πέρσες ήταν αναγκασμένοι, για να γλιτώσουν από τον αφανισμό, να επιστρέψουν στην αυτοκρατορία τους, με τους αδυσώπητους Σκύθες να τους καταδιώκουν λυσσαλέα κατά μήκος των συνόρων τους.

Η δεύτερη στρατιωτική αποτυχία ήρθε όταν ο περσικός στρατός προέλασε εναντίον των Ελλήνων, ένα εντελώς διαφορετικό είδος εχθρού από τους Σκύθες. Οι Πέρσες βασιλείς νόμιζαν ότι οι ανυπότακτες πόλεις-κράτη της Ελλάδας ήταν εύκολος στόχος, επειδή οι Έλληνες δεν είχαν άλλη επιλογή από το να υπερασπιστούν τις πόλεις που καθόριζαν εξολοκλήρου την ταυτότητά τους, γι' αυτό και δεν θα το έβαζαν στα πόδια μπροστά στις περσικές δυνάμεις. Επιπλέον, απ' όσο μπορούσαν να διακρίνουν οι Πέρσες, αυτές οι πόλεις ξόδευαν το μεγαλύτερο μέρος της δύναμής τους σε συνεχείς γύρους αλληλεξοντωτικού πολέμου. Φαινόταν απίθανο ότι οι Έλληνες θα μπορούσαν να αφήσουν στην άκρη το μίσος και τη δυσπιστία τους ο ένας για τον άλλο για πολύ καιρό, ώστε να ενωθούν απέναντι σε έναν κοινό εχθρό. Παρ' όλ' αυτά, στις αρχές του 5ου αιώνα, ακόμα και μια ενωμένη Ελλάδα δεν έμοιαζε αρκετά μεγάλο εμπόδιο για τον «Μεγάλο Βασιλιά» της Περσίας. Όσο για τις μεμονωμένες πόλεις-κράτη, στα μάτια των Περσών δεν ήταν παρά σταγόνες στον περσικό ωκεανό που σάρωνε τα πάντα στο πέρασμά του. Αυτός ο συλλογισμός των Περσών βασιλέων, είχε δύο λάθη. Το πρώτο ήταν ότι παρά τον τρόπο που ενέπνεε η περσική στρατιωτική δύναμη, πολλές ελληνικές πόλεις, υπό την ηγεσία της Αθήνας και της Σπάρτης, ήταν έτοιμες να ενωθούν απέναντι στους εισβολείς. Το μεγαλύτερο, όμως, λάθος των Περσών ήταν ότι υποτίμησαν τη μαχητικότητα των στρατιωτών αυτών των μεμονωμένων πόλεων στο πεδίο της μάχης και στις συγκρούσεις σώμα με σώμα.

Ο περσικός στρατός επιχείρησε δύο φορές να κατακτήσει την Ελλάδα. Η πρώτη εισβολή τελείωσε με τη συντριβή του περσικού στρατού από τους Αθηναίους στη Μάχη του Μαραθώνα. Εξαιτίας του μεγέθους της, η δεύτερη εισβολή, το 480 π.Χ. –η οποία έμεινε στην ιστορία χάρη στη θυσία των 300 Σπαρτιατών στις Θερμοπύλες– είναι η πιο γνωστή. Σπάνια αναφέρεται ότι οι Έλληνες βρήκαν το σθένος να αντισταθούν σε αυτή τη δεύτερη εισβολή χάρη στην ηρωική στάση της Αθήνας στον Μαραθώνα δέκα χρόνια πιο πριν. Διότι τότε, οι Αθηναίοι οπλίτες στάθηκαν σχεδόν μόνοι τους στην πεδιάδα του Μαραθώνα, αντιμέτωποι με τον συντριπτικό περσικό στρατό, μερικά μόλις χιλιόμετρα από την πόλη τους.² Μην μπορώντας να περιμένουν άλλο τη βοήθεια των Σπαρτιατών που βρίσκονταν καθ' οδόν, και χωρίς καμία στήριξη από κάποια άλλη πόλη, οι Αθηναίοι διοικητές διέταξαν τους οπλίτες τους να επιτεθούν. Μέσα σε λιγότερο από δύο ώρες, η περσική δύναμη είχε διαλυθεί και οι σκόρπιοι επιζώντες οπισθοχωρούσαν ατάκτως προς τη θάλασσα.

Στα 2.500 χιλιάδες χρόνια που πέρασαν από τη Μάχη του Μαραθώνα, γεννήθηκε η φήμη ότι ο αθηναϊκός στρατός ήταν ένα συνονθύλευμα αγροτών με μικρή εμπειρία στον πόλεμο. Και μόνο η απειλή μιας επικείμενης περσικής εισβολής κατέστησε επιτακτική ανάγκη τη μεταμόρφωση όσο το δυνατόν περισσότερων αγροτών και εμπόρων ανάμεσά τους σε οπλίτες. Αν αυτό είναι αλήθεια, τότε η νίκη της Αθήνας στον Μαραθώνα ήταν όντως θαύμα. Στην πραγματικότητα, το ότι επέλεξαν να ξεκινήσουν κατευθείαν με μάχη ήταν από μόνο του ένα θαύμα ή μια κλασική περίπτωση παράνοιας. Όπως διασαφηνίζει αυτό το βιβλίο, ο αθηναϊκός στρατός παρόλο που θα προτιμούσε να έχει τη στήριξη των Σπαρτιατών, δεν ήταν καθόλου ερασιτεχνικός. Αντιθέτως, ήταν ένας έμπειρος και σκληρογυρισμένος στη μάχη στρατός, που λίγο πριν από τον Μαραθώνα είχε σταθεί απέναντι στον σπαρτιατικό στρατό και είχε αφήσει έκπληκτους τους Σπαρτιάτες.

Παρ' όλ' αυτά, η νίκη της Αθήνας επί της τρομακτικής δύναμης της Περσίας ξάφνιασε και κατέπληξε συγχρόνως τις άλλες ελληνικές πόλεις. Είναι σίγουρο ότι ξάφνιασε εξίσου και την Περσική Αυτοκρατορία. Όσο για τους Έλληνες, το παράδειγμα του Μαραθώνα ακόνισε τα δόρατά τους και τους έδωσε την αυτοπεποίθηση να αντιμετωπίσουν την ακόμη πιο ισχυρή περσική εισβολή του 480

π.Χ. Όσο για τα υπόδουλα έθνη εντός της Περσικής Αυτοκρατορίας, ο Μαραθώνας τούς χάρισε την ελπίδα ότι μια μέρα θα αποτινάξουν τον περσικό ζυγό. Ήταν η χειροπιαστή απόδειξη ότι τα περσικά όπλα δεν ήταν άτρωτα. Πράγματι, λίγο μετά τον Μαραθώνα, στην Αίγυπτο ξέσπασε εξέγερση, για την καταστολή της οποίας χρειάστηκε μεγάλη προσπάθεια από τον περσικό στρατό. Λόγω της εξέγερσης στην Αίγυπτο και της ολοένα αυξανόμενης ανησυχίας εντός της αυτοκρατορίας, ο Μεγάλος Βασιλιάς της Περσίας δεν μπορούσε πλέον να μη δράσει μετά την έκβαση της μάχης στον Μαραθώνα. Αν και η Περσία υπερίσχυσε, η θυσία των Αιγυπτίων έδωσε στους Έλληνες το χρόνο να προετοιμαστούν για τη δεύτερη εισβολή που όλοι περίμεναν.

Ωστόσο αν οι οπλίτες του Μαραθώνα είχαν αποτύχει, δεν θα είχε χρειαστεί δεύτερη εισβολή. Οι Πέρσες θα είχαν καταστρέψει την Αθήνα και ένας ενισχυμένος περσικός στρατός πιθανότατα θα είχε κατακτήσει ή εξαναγκάσει σε υποταγή την υπόλοιπη Ελλάδα στη διάρκεια της επόμενης εκστρατευτικής περιόδου. Αν η Αθήνα είχε χαθεί και η υπόλοιπη Ελλάδα είχε απορροφηθεί από τη μεγάλη Αυτοκρατορία της Ανατολής, ο δυτικός πολιτισμός θα είχε στραγγαλιστεί στο λίκνο του. Γι' αυτό δεν μας κάνει εντύπωση που όταν ο Έντουαρντ Κριζι (Edward Creasy) έγραψε το βιβλίο του *Οι Δεκαπέντε Κρισιμότερες Μάχες του Κόσμου (The Fifteen Decisive Battles of the World)* το 1854, άρχιζε με τη Μάχη του Μαραθώνα.³ Στα 150 χρόνια που έχουν περάσει από τότε που ο Κριζι έγραψε το έργο του, ο κόσμος συγκλονίστηκε από δύο Παγκόσμιους Πολέμους και σχεδόν αμέτρητες άλλες συγκρούσεις. Ωστόσο, ο ισχυρισμός του εξακολουθεί να ισχύει. Όσον αφορά το μέλλον του δυτικού πολιτισμού, καμία μάχη δεν ήταν τόσο σημαντική, ή τόσο αποφασιστικής σημασίας, όπως αυτή του Μαραθώνα, πριν από 2.500 χιλιάδες χρόνια.

Για τους ιστορικούς, οι Περσικοί Πόλεμοι και πάνω απ' όλα η Μάχη του Μαραθώνα έχουν μοναδική σημασία, αφού αντιπροσωπεύουν την πρώτη μεγάλη σύγκρουση ανάμεσα στον αναδυόμενο δυτικό πολιτισμό και τους ήδη παλιούς πολιτισμούς της Ανατολής. Η πολιτισμική διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση, η οποία επιβλήθηκε από τους Περσικούς Πολέμους, παραμένει εστία πολιτισμικής διαμάχης εδώ και 2.500 χρόνια.

Όσο σημαντικός κι αν ήταν ο Μαραθώνας για την επιβίωση των πολιτικών και πολιτισμικών πτυχών του δυτικού πολιτισμού, για τον φοιτητή στρατιωτικής ιστορίας ο Μαραθώνας έχει ένα επιπλέον ειδικό ενδιαφέρον, αφού είναι η πρώτη στρατιωτική συμπλοκή της αρχαιότητας για την οποία διαθέτουμε λεπτομερή συγχρονική καταγραφή της μάχης, των γεγονότων που προηγήθηκαν και του αντίκτυπού της. Κι ενώ η πρωταρχική πηγή μας, ο Ηρόδοτος, αποκαλείται «Πατέρας του Ψεύδους» σχεδόν όσο συχνά χαρακτηρίζεται και «Πατέρας της Ιστορίας», τα συγκεντρωμένα στοιχεία στο σύνολό τους αποδεικνύουν ότι η περιγραφή του για τη μάχη είναι εξαιρετικά ακριβής.⁴ Δυστυχώς, ο ίδιος ο Ηρόδοτος παραδέχτηκε ότι τον ενδιέφερε μόνο η εξιστόρηση των «σπουδαίων» κατορθωμάτων των Ελλήνων (και όχι όλες οι λεπτομέρειες), και ο απολογισμός του αποτελείται από ορισμένες σύντομες παραγράφους που παρουσιάζουν μόνο τις κορυφαίες στιγμές της μάχης.⁵ Το χειρότερο, όμως, είναι ότι ο Ηρόδοτος δεν στάθηκε ποτέ στη γραμμή της μάχης ως οπλίτης, γι' αυτό και οι περιγραφές του για τις μάχες και τα στρατιωτικά ζητήματα πρέπει πάντα να μας προβληματίζουν. Αυτό ακριβώς με τη σειρά του οδήγησε στη δημιουργία μιας μικρής «βιομηχανίας» μεταξύ των αρχαίων ιστορικών, αφού καθένας από αυτούς πασχίζει να παρουσιάσει την πιο αυθεντική ερμηνεία των όσων εκθέτει ο Ηρόδοτος.

Δυστυχώς, είναι πάρα πολλοί οι σπουδαίοι ιστορικοί των κλασικών χρόνων που προσπάθησαν να ερμηνεύσουν τον Ηρόδοτο ως ιστορία, ενώ θα ήταν πιο ασφαλές αν είχαν μελετήσει τα έργα του ως προϊόν προκατειλημμένης δημοσιογραφίας. Είναι πολλοί επίσης αυτοί που ξεχνούν ότι ο Ηρόδοτος έβγαζε τα προς το ζην διαβάζοντας το υλικό του μπροστά στο αθηναϊκό κοινό, το οποίο τον πλήρωνε γι' αυτό. Δεδομένου ότι η ευημερία του στηριζόταν στην ικανοποίηση των Αθηναίων που τον άκουγαν, ο Ηρόδοτος σπάνια εξιστορούσε γεγονότα που θα εξαγρίωναν το κοινό του. Επιπλέον, όπως κάθε καλός δημοσιογράφος, ο Ηρόδοτος ήξερε να προστατεύει τις πηγές του. Όσοι του μιλούσαν, είχαν ευνοϊκή μεταχείριση. Όσοι τον απέφευγαν, συχνά έβλεπαν τη θέση των προγόνων τους στην ιστορία να απαξιώνεται. Ο Ηρόδοτος δεν δίσταζε να κατασκευάζει συζητήσεις για να δώσει ζωή στις ιστορίες του και να τις κάνει να φαίνονται αληθινές. Εκτός των άλλων, παρόλο που αυτοί οι λόγοι που σταδιοδρόμησαν

μελετώντας τον Ηρόδοτο ήταν σπουδαίοι στο χώρο των κλασικών σπουδών, ελάχιστοι από αυτούς υπήρξαν ποτέ στρατιώτες ή είχαν κάποιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον ή γνώσεις για τη στρατιωτική ιστορία.⁶ Στο πέραςμα των χρόνων, αυτό τους οδήγησε σε μια σειρά από αμφισβητούμενες διαφωνίες για τη φύση και το χαρακτήρα του πολέμου και των μαχών, ειδικά της Μάχης του Μαραθώνα.

Παρ' όλ' αυτά, επειδή τον ιστορικό τον κάνουν οι πηγές του, για τους ιστορικούς των Περσικών Πολέμων, ο Ηρόδοτος παραμένει η σημαντικότερη αρχαία πηγή. Γι' αυτό και έχει χυθεί τόσο μελάνι σχετικά με την αξιοπιστία του, ξεκινώντας από την επίθεση του Πλουτάρχου εναντίον του στο *Περί της Ηροδότου Κακοηθείας* μέχρι σήμερα.⁷ Το βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι ιστορικοί όταν προσπαθούν να κρίνουν την αξιοπιστία του Ηροδότου είναι η ανεπάρκεια άλλου υλικού από την περίοδο που περιγράφει ο Ηρόδοτος, με το οποίο θα μπορούσαν να συγκρίνουν το έργο του. Αναμφίβολα, υπάρχουν στιγμές που ο Ηρόδοτος λέει τόσο παράξενα πράγματα που είναι αδύνατο να τον πάρεις στα σοβαρά. Ωστόσο, όσον αφορά τα βασικά στάδια των Περσικών Πολέμων και κυρίως την πορεία προς τη Μάχη του Μαραθώνα, αυτά που έχει να πει ο μεγάλος ιστορικός φαίνονται αληθοφανή. Μάλιστα, ο Ηρόδοτος όπου υπάρχουν άλλα ακριβή στοιχεία για την περίοδο εκείνη τα καταφέρει πολύ καλά. Συγκεκριμένα, η εξιστόρησή του για τα γεγονότα στην Περσία συμπίπτει με τις πληροφορίες που μας παρέχει η Επιγραφή του Μπεχιστούν και τα Βαβυλωνιακά Χρονικά.⁸ Επιπλέον, κάθε νέο αρχαιολογικό εύρημα φαίνεται να επιβεβαιώνει την ουσία όσων λέει ο Ηρόδοτος.

Εν συντομία, παρόλο που οι ιστορικοί θα πρέπει να είναι προσεκτικοί σε ό,τι αφορά τον Ηρόδοτο, όπως πρέπει να κάνουν με κάθε μεμονωμένη τους πηγή, καλό θα είναι να μην ξεμακραίνουν από όσα έχει να πει ο «Πατέρας της Ιστορίας» για οποιοδήποτε γεγονός. Βέβαια, πολλοί ιστορικοί αγνόησαν αυτή τη συμβουλή. Στο πλαίσιο της αναζήτησης ενός «εναλλακτικού Ηροδότου», πολλοί επωφελήθηκαν από μια εναλλακτική αφήγηση που εμφανίστηκε σχεδόν 100 χρόνια μετά τη Μάχη του Μαραθώνα. Πρόκειται για την ιστορία του Κτησία, ενός Έλληνα στην υπηρεσία των Περσών. Πολλοί από τους πασίγνωστους ιστορικούς των κλασικών χρόνων κατά τον 19ο αιώνα, θεώρησαν πολύ σημαντική την εκδοχή του Κτησία για τα γεγονότα

εκείνα. Δυστυχώς γι' αυτούς τους ιστορικούς, η μεταγενέστερη αποκρυπτογράφηση περσικών πηγών της εποχής εκείνης απέδειξε ότι ο Κτησίας ήταν ένας επιεικώς αναξιόπιστος αφηγητής. Παρά την αποδεδειγμένη αναξιόπιστία του, πολλοί ιστορικοί εξακολουθούν να τον χρησιμοποιούν αβίαστα ως πηγή. Ο A. R. Burn λέει: «Το όνομα του Κτησία εξακολουθεί να караδοκεί με απογοητευτική συχνότητα στις υποσημειώσεις των σύγχρονων μελετών για τους Περσικούς Πολέμους».⁹ Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να παραδεχτώ κι εγώ την ενοχή μου. Κι εγώ στο παρόν βιβλίο αναφέρομαι στο έργο του Κτησία, αλλά το κάνω σπάνια και προσεκτικά.

Φυσικά υπάρχουν κι άλλες, δευτερεύουσες πηγές που μας παρέχουν ορισμένες επιπλέον πληροφορίες για τη Μάχη στον Μαραθώνα, αλλά όλες πρέπει να χρησιμοποιούνται με σύνεση. Για παράδειγμα, υπάρχει ο Κορνήλιος Νέπως, ένας Ρωμαίος χρονικογράφος του 1ου αιώνα, ο οποίος ενδέχεται να είχε πρόσβαση σε ένα παλιότερο έργο, το έργο του Εφόρου.¹⁰ Αρκετές γενιές συγγραφέων χρησιμοποίησαν την μαρτυρία του όπως αναπαράχθηκε από το βυζαντινό λεξικό Σούδα 1.000 χρόνια μετά το θάνατό του, ως απόδειξη ότι τα περσικά άλογα αποβιβάστηκαν στον Μαραθώνα, αλλά την ημέρα της μάχης βοσκούσαν μακριά από το πεδίο της σύγκρουσης. Παρ' όλ' αυτά, δεν θα πρέπει να ρίχνουμε τόσο μεγάλο βάρος σε μια ιστορία που γράφτηκε 500 χρόνια μετά τη μάχη και αναπαράχθηκε από μια πηγή που απέχει από τον αυθεντικό συγγραφέα όσα χρόνια χωρίζουν εμάς από την ακμή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Το ίδιο ισχύει και για τον Πλούταρχο, ο οποίος μας παρέχει τις βιογραφίες δύο Αθηναίων στρατηγών του Μαραθώνα – του Αριστείδη και του Θεμιστοκλή. Και εκείνος έγραψε αρκετούς αιώνες μετά τα γεγονότα στον Μαραθώνα και μαζί με έναν άλλο ιστορικό της εποχής εκείνης, τον Διόδωρο τον Σικελιώτη, φαίνεται να έχει επηρεαστεί από τα γραπτά του Κτησία. Όπως και να 'χει, εκεί που ο Ηρόδοτος σιωπά, οι ιστορικοί μπορούν να αντλούν πληροφορίες από αυτές τις πηγές, δεδομένου ότι εκείνες με τη σειρά τους είχαν αντλήσει στοιχεία από τα γραπτά συγκαιρινών ιστορικών τα οποία δε σώζονται στις μέρες μας.

Κι ενώ το έργο των σπουδαίων κλασικών ιστορικών αποτελεί θαυμάσια βάση, μόνο η βαθιά γνώση της στρατιωτικής ιστορίας, της φύσης του πολέμου και οι αλήθειες της σύγκρουσης σώμα με σώμα

μπορούν να βοηθήσουν κάποιον να δημιουργήσει μια ακριβή αναπαράσταση μιας μάχης, οι πραγματικές διαστάσεις της οποίας δεν είναι κατανοητές από τους ιστορικούς. Επίσης, είναι πολύ σημαντικό να καταλάβουμε πώς αναπτύχθηκε το περσικό και το ελληνικό στρατιωτικό σύστημα, καθώς επίσης και τα στοιχεία της κρατικής δύναμης που έδωσαν τη δυνατότητα και στις δύο πλευρές να κηρύξουν πόλεμο. Μόνο αν τοποθετήσουμε τον Μαραθώνα σε αυτό το ευρύτερο ιστορικό και θεσμικό πλαίσιο θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε την έκβαση αυτής της μάχης.

Επί 200 χρόνια σχεδόν, οι ιστορικοί αναρωτιούνται με θαυμασμό πώς μια υποτιθέμενη μάζα αγροτών που επιστρατεύτηκαν άρον άρον νίκησαν τον επαγγελματικό σκληραγωγημένο στη μάχη περσικό στρατό. Για τους περισσότερους από αυτούς, αυτό το παράδοξο αποτέλεσμα –6.400 νεκροί Πέρσες έναντι λιγότερων από 200 Αθηναίους– είναι ένα από τα ανεξιχνίαστα μυστήρια της Ιστορίας. Παρ' όλ' αυτά, δεδομένων των γεγονότων, αυτό που είναι πραγματικά αξιοσημείωτο δεν είναι το ότι οι Έλληνες νίκησαν, αλλά μάλλον το ότι κανένας Πέρσης δεν έφυγε από την πεδιάδα του Μαραθώνα ζωντανός.

Αυτό μας κάνει να αναλογιστούμε μία από τις μεγαλύτερες διαφωνίες που εξακολουθούν να μαίνονται μεταξύ των στρατιωτικών ιστορικών: Υπάρχει άραγε ένας συγκεκριμένος τρόπος δυτικού πολέμου που είναι ανώτερος από τον τρόπο πολέμου όλων των άλλων πολιτισμών; Ο Βίκτορ Χάνσον (Victor Hanson), ο οποίος ξεκίνησε αυτή τη συζήτηση, χαρακτηρίζει τον Μαραθώνα ως την πρώτη ένδειξη μιας διακριτής διαφοράς ανάμεσα στις πολεμικές μεθόδους της Δύσης και της Ανατολής. Κι επειδή ο καθηγητής Χάνσον (τουλάχιστον σε αυτό το θέμα) αποχώρησε από το ακαδημαϊκό πεδίο της μάχης, όλο και περισσότεροι ιστορικοί άρχισαν να αμφιβάλλουν για την ύπαρξη ενός «δυτικού τρόπου πολέμου» και την υποτιθέμενη υπεροχή του έναντι των άλλων μεθόδων πολέμου. Με σαφείς όρους, αυτό το βιβλίο τους διαψεύδει και παίρνει τη σκυτάλη από εκεί που την άφησε ο καθηγητής Χάνσον. Αν και διαφωνώ με κάποια από τα γραφόμενα του Χάνσον, σε αυτό το βασικό θέμα έχει δίκιο.

Η συγγραφή αυτού του βιβλίου ήταν μια περιπέτεια με πολλές αποκαλύψεις. Εύχομαι ειλικρινά ο συνδυασμός της πανεπιστη-

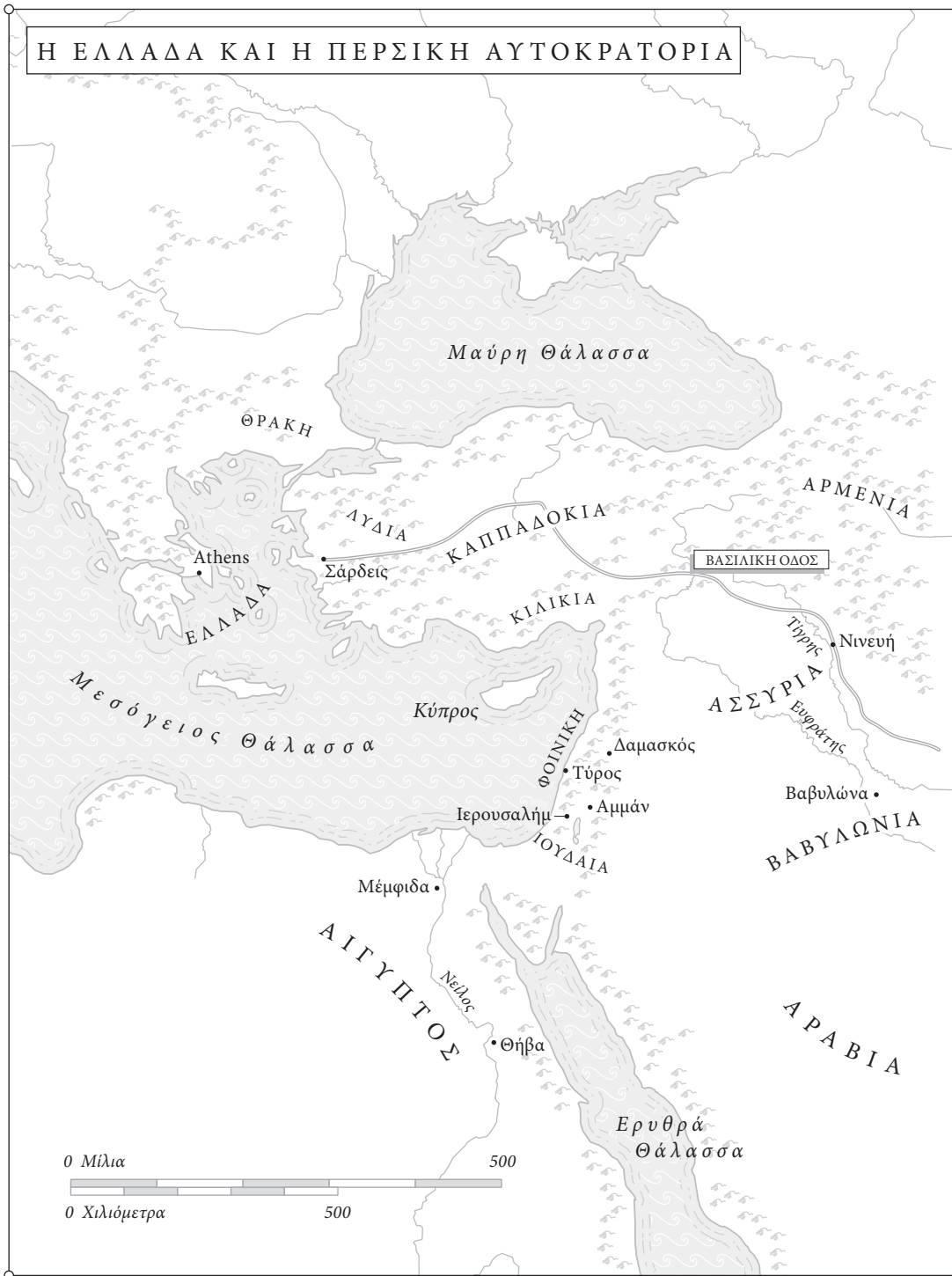
μιακής γνώσης και της εμπειρίας μου να πυροδοτήσει ένα νέο γύρο συζητήσεων, όχι μόνο για τη Μάχη του Μαραθώνα, αλλά συνολικά για την αρχαία στρατιωτική ιστορία. Η τελευταία λέξη για τους Περσικούς Πολέμους δεν έχει γραφτεί ακόμη. Το πιθανότερο είναι να μην γραφτεί ποτέ. Αν στο μέλλον δεν έρθει στο φως κάποιο σπουδαίο εύρημα που να μας αναγκάσει να επανεξετάσουμε όλα τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας, οι ιστορικοί θα πρέπει να συνεχίσουν να χρησιμοποιούν τις περιορισμένες πηγές που έχουν σήμερα στη διάθεσή τους. Θεωρώ ότι το πρόβλημα που αντιμετωπίζει κάποιος που μελετά τη Μάχη του Μαραθώνα είναι ότι τα σχετικά στοιχεία έχουν σε τέτοιο βαθμό διαστρεβλωθεί και παρερμηνευθεί από πολλές γενιές ιστορικών, ώστε τα αληθινά γεγονότα της μάχης έχουν από καιρό χαθεί στο χρόνο. Αυτό που ακολουθεί είναι η προσωπική μου ερμηνεία για τα γεγονότα. Πιστεύω ότι θα αποτελέσει το υλικό για μια σοβαρή συζήτηση, στην οποία ανυπομονώ να πάρω μέρος.

©2010 Jeffrey L. Ward

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΠΕΡΣΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η στιγμή της μάχης

Στην αυγή του 5ου αιώνα π.Χ., η Περσία έστεκε θριαμβεύτρια. Για περισσότερες από 5 δεκαετίες, οι πολεμιστές της είχαν συντρίψει όποιον της αντιστεκόταν. Εκείνο τον καιρό, καμία πόλη δεν είχε ποτέ καταφέρει να αντέξει την περσική πολιορκία, ενώ όλα τα στρατεύματα των ισχυρότερων αυτοκρατοριών του τότε γνωστού κόσμου είχαν γνωρίσει την πανωλεθρία στην προσπάθειά τους να αναχαιτίσουν την αδυσώπητη επεκτατική πολιτική της Περσίας. Χάρη στους σχεδόν αήττητους πολεμιστές της, οι βασιλείς της Περσίας έχτισαν την πρώτη πολυεθνική αυτοκρατορία του κόσμου, η οποία εκτεινόταν από τη Μεσόγειο Θάλασσα ως την Ινδία, αφού στο μεταξύ είχε καταστρέψει δεκάδες μικρότερες αυτοκρατορίες και είχε απορροφήσει τον πληθυσμό εκατοντάδων λαών.

Το 490 π.Χ., ο ισχυρός Πέρσης βασιλιάς Δαρείος είχε στρέψει το βλέμμα του προς τη δύση, σε δύο ασημαντες ελληνικές πόλεις-κράτη που είχαν προσβάλει την αυτοκρατορία του. Η μικροσκοπική Σπάρτη είχε στείλει απεσταλμένους στην περσική πρωτεύουσα για να προειδοποιήσουν τον «Μεγάλο Βασιλιά» να σταματήσει τις επιθέσεις του στις ελληνικές πόλεις της Ασίας. Και το ακόμη πιο προσβλητικό ήταν ότι η Αθήνα είχε το θράσος να στείλει στρατεύματα στο περσικό έδαφος, τα οποία πυρπόλησαν μια περσική πόλη, τις Σάρδεις, προτού επιστρέψουν βιαστικά στην ασφάλεια της πατρίδας τους. Απαυδισμένος από τις προσβολές, ο βασιλιάς Δαρείος έστειλε απεσταλμένους στην Αθήνα και τη Σπάρτη ζητώντας τα δώρα της υποταγής τους – γη και ύδωρ. Ως απάντηση, οι Σπαρ-

τιάτες έριξαν τους απεσταλμένους του βασιλιά μέσα σε ένα πηγάδι και τους είπαν να πάρουν μόνοι τους όσο χώμα και νερό επιθυμούσαν, ενώ οι Αθηναίοι απλά έσφαξαν τους Πέρσες απεσταλμένους.

Εξοργισμένος, ο Δαρείος διέταξε το στρατό του να καταστρέψει την Αθήνα και να αιχμαλωτίσει τους επιζώντες. Ωστόσο, η αναταραχή εντός της αυτοκρατορίας ανάγκασε τον Δαρείο να καθυστερήσει την εκτέλεση των αντιποίνων. Οκτώ χρόνια μετά την πυρπόληση των Σάρδεων από την Αθήνα, ο τρομακτικός περσικός στρατός είχε καταφέρει τελικά να φτάσει στην Ελλάδα και να συγκεντρώσει τις δυνάμεις του στην πεδιάδα του Μαραθώνα, 40 μόλις χιλιόμετρα από την Αθήνα. Για 9 μέρες, 10.000 Αθηναίοι οπλίτες παρακολουθούσαν τον περσικό στρατό να προετοιμάζεται για τη μάχη και αναρωτιόνταν πώς θα κατάφεραν να αντιμετωπίσουν ένα στρατό επαγγελματιών πολεμιστών, τριπλάσιο σε μέγεθος από τον δικό τους. Κάποιοι προσεύχονταν στους θεούς να τους βοηθήσουν, ενώ άλλοι ήλπιζαν ότι οι Πέρσες θα καθυστερούσαν μία-δύο μέρες ακόμη. Διότι κάθε Αθηναίος που ήταν παρών στον Μαραθώνα ήξερε ότι ο σπαρτιατικός στρατός, ο οποίος καυχιόταν ότι είχε τους καλύτερους πολεμιστές του κόσμου, βρισκόταν καθ' οδόν για να τους βοηθήσει.

Στις 12 Σεπτεμβρίου του 490 π.Χ., η αναμονή έλαβε τέλος. Οι Πέρσες είχαν αρχίσει να κινούνται και η Αθήνα, αντιμέτωπη με μια θανάσιμη απειλή, δεν μπορούσε να περιμένει άλλο. Με ή χωρίς τους Σπαρτιάτες, οι Αθηναίοι διοικητές προετοιμάστηκαν για επίθεση. Λίγο πριν ξημερώσει, 10.000 οπλίτες παρατάχθηκαν σε σχηματισμό φάλαγγας και περίμεναν το σύνθημα της προέλασης από τις σάλπιγγες. Με βάθος 8 άνδρες στα πλάινά και 4 άνδρες βάθος στο κέντρο, η φάλαγγα με τις ορθωμένες αιχμές των δοράτων και τις απαστράπτουσες ασπίδες άρχισε τον αργό, αμειλίκτο βηματισμό της προς τον εχθρό. Στην αρχή, οι Πέρσες δεν μπορούσαν να πιστέψουν στα μάτια τους και αναρωτιόνταν πώς μια τέτοια ισχυρή δύναμη ήλπιζε ποτέ ότι θα μπορούσε να σπάσει τις γραμμές τους. Κάποιοι πίστεψαν ότι ήταν απλώς μια επίδειξη, η οποία θα κατέληγε σε βιαστική οπισθοχώρηση. Άλλοι σκέφτηκαν απλώς ότι οι Έλληνες είχαν παραφρονήσει.

Οι Αθηναίοι οπλίτες άρχισαν να επιταχύνουν, υιοθετώντας αρχικά έναν γοργό βηματισμό και έπειτα τροχάδην. Οι οπλίτες στριμώ-

χνονταν ο ένας δίπλα στον άλλο, ώμο με ώμο και ασπίδα με ασπίδα, στην προσπάθειά τους να καλύψουν όσο καλύτερα μπορούσαν τη δεξιά τους πλευρά πίσω από την ασπίδα του διπλανού τους. Ο τρόμος και ο φόβος είχαν διαλυθεί τη στιγμή της προέλασης του στρατού. Οι άνδρες που τα είχαν κάνει πάνω τους στις γραμμές, έπαιρναν δύναμη από τους γύρω τους που ορμούσαν κατά κύματα. Μετά από 500 περίπου μέτρα, ο κύριος όγκος των ανδρών άρχισαν να βγάζουν την τρομακτική και διαπεραστική πολεμική τους κραυγή: *Αλαλαί!*

Βιαστικά, οι Πέρσες διοικητές παρέταξαν τα στρατεύματά τους. Άνδρες που κρατούσαν καλαμίνες ασπίδες μπήκαν στην πρώτη γραμμή, μπροστά από χιλιάδες τοξότες που είχαν παραταχθεί πίσω τους. Ο περσικός στρατός δεν φάνηκε να πανικοβάλλεται. Ήταν επαγγελματίες στρατιώτες, οι οποίοι είχαν κερδίσει εκατοντάδες αιματηρές μάχες. Σε λίγο, οι τοξότες θα εκτόξευαν δεκάδες χιλιάδες φονικά βέλη στον ουρανό. Οι δορυφόροι θα περίμεναν τα τόξα να αποδεκατίσουν τον εχθρό και μετά θα προέλαυναν για να αποτελειώσουν τα απομεινάρια του.

Οι Πέρσες, όμως, δεν είχαν έρθει ποτέ αντιμέτωποι με έναν τέτοιο στρατό. Οι Αθηναίοι οπλίτες έμαθαν την τέχνη του πολέμου εναντίον άλλων οπλιτών, και αυτό το είδος πολέμου δεν κρίθηκε από αυτή την καταγίδα βελών. Κρίθηκε από τη σύγκρουση ξύλινων ασπίδων και δοράτων με θανατηφόρες αιχμές, τα οποία χειρίζονταν άνδρες με βαρύ εξοπλισμό. Ήταν μια φορική και τρομακτική αναμέτρηση με σπρωξίματα, κραυγές, εκστασιασμένους άνδρες που έσφαζαν, μαχαιρώναν και κλότσαγαν τους αντιπάλους τους μέχρι που η άλλη πλευρά δεν άντεξε την πίεση και έσπασε. Στη συνέχεια, οι νικητές εξαπέλυσαν φονική επίθεση εναντίον των ηττημένων αντιπάλων τους, αφού η δίψα τους για αίμα τους ωθούσε όλο και πιο μπροστά.

Αυτό ήταν το είδος του πολέμου που αντιμετώπισαν οι Πέρσες, και όλα έγιναν με απίστευτη ταχύτητα, αφού μετά 200 περίπου μέτρα, το τροχάδην των Αθηναίων μετατράπηκε σε αγώνα ταχύτητας. Τελικά, οι Πέρσες τοξότες εξαπέλυσαν τα βέλη τους, αλλά μάταια. Δεδομένου ότι δεν είχαν ξαναδεχτεί ποτέ μια τόσο γρήγορη επίθεση, αστόχησαν και τα περισσότερα από τα βέλη ρίχτηκαν πάνω στους επιτιθέμενους οπλίτες χωρίς να βρουν το στόχο τους. Όπως

όπως, οι τοξότες ξαναόπλισαν, ενώ οι στρατιώτες με τις ασπίδες άρχισαν να κινούνται αμήχανα προς τα πίσω, καθώς 10.000 κατάφρακτοι φονιάδες έρχονταν κατά πάνω τους.

Σε μια ανατριχιαστική στιγμή, οι οπλίτες έπεσαν ορμητικά πάνω στους ελαφρά εξοπλισμένους Πέρσες και διέλυσαν την αμυντική τους γραμμή. Και τότε άρχισε το μακελειό.

Μαραθώνας. Εκεί έλαβε χώρα μία από τις πιο κρίσιμες μάχες της Ιστορίας. Και μόνο η αναφορά του ονόματος του δημιουργεί εικόνες υπεράνθρωπου θάρρους, πείσματος και γενναιότητας. Μέχρι σήμερα τα γεγονότα του Μαραθώνα έχουν αναλυθεί αποκλειστικά μέσω της στενής οπτικής ανθρώπων εξειδικευμένων στους αρχαίους χρόνους. Ο δημοσιογράφος και στρατιωτικός ιστορικός Τζιμ Λέισι αποκαλύπτει, με μια άλλη ματιά, γιατί συνέβη η μάχη, πώς εκτυλίχθηκε και αν έσωσε πράγματι τον δυτικό πολιτισμό.

Ο Λέισι συνθέτει με εκπληκτικό τρόπο τον κόσμο του πέμπτου αιώνα π.Χ. που εξέπνευσε με την ήττα της Περσικής Αυτοκρατορίας από μια ομάδα αποφασισμένων Ελλήνων υπερασπιστών. Χρησιμοποιώντας ως βάση τον Ηρόδοτο, ο Λέισι αναλύει την τακτική και τη στρατηγική που ακολουθήθηκαν στη μάχη, συμπεριλαμβανομένου του αριθμού των μαχητών που χρησιμοποίησε η κάθε πλευρά. Δείχνει πώς ο βαριά οπλισμένος περσικός στρατός έχασε το ηθικό του και τελικά και την ίδια τη μάχη μπροστά στην αθηναϊκή φάλαγγα. Τέλος, αμφισβητεί την άποψη που υιοθετούν πολλοί ιστορικοί, ότι ο Μαραθώνας απέδειξε πως ο ελληνικός «δυτικός τρόπος διεξαγωγής πολέμου» αποτελεί την καλύτερη νικηφόρο στρατηγική μέχρι σήμερα.

Το βιβλίο ΜΑΡΑΘΩΝΑΣ – Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΜΑΧΩΝ αποτελεί μια θαυμάσια ερμηνεία του ιστορικού γεγονότος που έμελλε να κάνει τον κόσμο πιο ασφαλή, ώστε να υποδεχτεί τον Αριστοτέλη και τον Πλάτωνα, και τελικά τη σύγχρονη δημοκρατία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΪΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 08722